

Høringsnotat vedr. første del af Danmarks Havstrategi II

Indholdsfortegnelse

1. Introduktion.....	1
1.1 Havstrategi II	1
1.2 Offentlig høring	1
1.3 Notatets indhold og opbygning	2
2. Overordnede temaer	2
2.1 Sammenhæng med Havstrategi I	2
2.2 Manglende viden.....	3
2.3 Miljømål, herunder tolkning af GES-afgørelsen	4
2.4 Ambitionsniveau	6
2.5 Sammenhæng indbyrdes og på tværs	7
2.6 Menneskelige aktiviteter og påvirkninger	7
2.7 Den socioøkonomiske analyse.....	9
3. Deskriptorspecifikke bemærkninger	11
3.1 Biodiversitet (arter og pelagiske habitater) (D1)	11
3.2 Ikkehjemmehørende arter (D2)	12
3.3 Erhvervsmæssigt udnyttede fiskebestande (D3)	14
3.4 Havets fødenet (D4).....	15
3.5 Eutrofiering (D5)	17
3.6 Havbundens habitater og integritet (D6)	19
3.7 Hydrografiske ændringer (D7)	22
3.8 Forurenende stoffer (D8)	23
3.9 Forurenende stoffer i fisk og skaldyr til konsum (D9)	24
3.10 Marint affald (D10)	25
3.11 Undervandsstøj (D11)	27

1. Introduktion

1.1 Havstrategi II

Arbejdet med at implementere havstrategidirektivet har i høj grad været med til at sætte havmiljøet på dagsordenen – både i Danmark og i resten af Europa. Internationalt er havmiljøet også kommet i fokus. Marint affald er eksempelvis blevet et af de emner, der får stor international opmærksomhed både fra politisk side og i internationale organisationer, men også fra borgere og interesseorganisationer.

Samtidig forventes det, at presset på havet fortsat vil stige i takt med øget vækst og udvikling. Konflikter om naturressourcer og arealanvendelse på land vil betyde, at aktiviteter i højere grad ønskes udført på havet. Havstrategidirektivets fokus på en økosystembaseret tilgang til forvaltning af de menneskelige aktiviteter skal bidrage til at sikre, at det samlede pres er på et niveau, der er foreneligt med god miljøtilstand. Det kræver således en bæredygtig udnyttelse af havet, hvor der er fokus på balancen mellem beskyttelse og benyttelse.

Danmarks første havstrategi blev offentliggjort i 2012 (HSI) og har været med til at øge samspillet mellem forskellige strategier og politikker af relevans for havet. Havstrategien blev fulgt op af et overvågningsprogram i 2014 og et indsatsprogram i 2017.

Danmarks Havstrategi II (HSII) bliver over de kommende år ligeledes udarbejdet i tre dele. Den første del skal skabe overblik over tilstanden i havet og dets påvirkninger og samtidig sætte miljømål, der sigter mod en god miljøtilstand. Anden del skal sikre et opdateret overvågningsprogram i 2020, der tager højde for ny viden og nye overvågningsmetoder. I 2021 følges miljømålene op med tredje og sidste del af strategien, som er et indsatsprogram, der skal indeholde de foranstaltninger, der skal træffes for at opnå eller opretholde den gode tilstand i havet.

Strategien implementerer havstrategidirektivet og havstrategiloven, der har til formål at fastlægge rammerne for de foranstaltninger, der skal gennemføres for at opnå eller opretholde god miljøtilstand i havets økosystemer og muliggøre en bæredygtig udnyttelse af havets ressourcer.

Første del af Havstrategi II sætter således scenen for de kommende års bestræbelser for at skabe et fortsat sundere og bedre havmiljø til glæde for mennesker, planter og dyr – både nu og i kommende generationer.

1.2 Offentlig høring

Udkast til første del af Danmarks Havstrategi II har været i offentlig høring i Danmark fra den 29. november 2018 til den 21. februar 2019. Desuden blev udkastet sendt til EU-Kommissionen, samarbejdspartnere (myndigheder og organisationer) i EU samt de lande i HELCOM og OSPAR, som Miljø- og Fødevarerministeriet samarbejder med om havstrategidirektivet.

Miljø- og Fødevarerministeriet har i høringsperioden afholdt en workshop om Danmarks Havstrategi II den 4. februar 2019 for en bred kreds af interessenter. Workshoppen havde til formål at give en overordnet indføring i ministeriets arbejde med havstrategien og at give mulighed for input og faglige diskussioner forud for høringsfristen.

Der er modtaget i alt 28 hørings svar vedrørende udkastet til første del af Danmarks Havstrategi II.

Hørings svarene er afgivet af: Bæredygtig Kystkultur, COWI, Danmarks Fiskeriforening Producent Organisation, Danmarks Jægerforbund, Danmarks Naturfredningsforening, Danmarks Pelagiske Producentorganisation, Danmarks Sportsfiskerforbund, Dansk Akvakultur, Danske Maritime, Danske

Rederier, Danske Regioner, Danske Tursejlere, DHI, Energistyrelsen, Erhvervsministeriet, Foreningen for Skånsomt Kystfiskeri, Foreningen Nej til Motorvej på Røsnæs, Friluftsrådet, GEUS, Greenpeace, Københavns Kommune, Oceana Europe, Oil Gas Denmark, Plastindustrien, Transport-, Bygnings- og Boligministeriet, WWF Verdensnaturfonden, Øresundsvandsamarbejdet samt et fælles høringssvar fra seks forskellige organisationer (WWF Verdensnaturfonden, Øresundsakvariet, Danmarks Sportsfiskerforbund, Oceana, Greenpeace og Danmarks Naturfredningsforening).

Alle høringssvar er gennemgået.

1.3 Notatets indhold og opbygning

Høringsnotatet behandler de indkomne svar tematisk. Høringssvarene er gengivet i hovedtræk, og flere svar er ofte samlet i en fælles beskrivelse, fordi de vedrører samme emne og indeholder samme budskaber og synspunkter på havstrategien. Høringssvar, der berører emner, som ligger uden for rammerne af høringen over Danmarks Havstrategi II, fx gældende lovgivning og anbefalinger om yderligere internationale og nationale reguleringer, fremgår ikke af høringssnotatet.

En række detaljerede bemærkninger vedrørende konkrete formuleringer samt faktuelle og sproglige præciseringer er imødekommet i den endelige havstrategi, men er ikke afspejlet i høringssnotatet.

2. Overordnede temaer

2.1 Sammenhæng med Havstrategi I

Sammenfatning af høringssvar

WWF Verdensnaturfonden, Øresundsakvariet, Danmarks Sportsfiskerforbund, Oceana, Greenpeace og Danmarks Naturfredningsforening, COWI og Foreningen for Skånsomt Kystfiskeri anfører, at der mangler en vurdering af effekten af HSI, herunder data og trends vedrørende de tidligere miljømål, idet en evaluering af indsatsen fra den seneste havstrategi ville give et bedre grundlag for efterfølgende strategier.

WWF Verdensnaturfonden, Øresundsakvariet, Danmarks Sportsfiskerforbund, Oceana, Greenpeace og Danmarks Naturfredningsforening mener, at det er beklageligt, at miljømål fra HSI ikke er videreført til HSII, hvilket bevirker, at dele af havets økosystem ikke længere er omfattet af miljømål. Friluftsrådet mener ligeledes, at det er en mangel, og at det forhindrer kontinuitet i arbejdet med havstrategien. Foreningen for Skånsomt Kystfiskeri problematiserer, at henvisninger til essentiel havnatur er fjernet fra basisanalysen.

Miljø- og Fødevareministeriets bemærkninger

Danmark har en lang tradition for at overvåge og beskytte havmiljøet, hvilket har været et godt udgangspunkt for at implementere havstrategidirektivet. Første del af Danmarks Havstrategi fra 2012 (Havstrategi I) bidrog til at øge samspillet mellem forskellige strategier og politikker af relevans for havet og gav et grundlag for det videre arbejde med at sikre et godt havmiljø. Overvågningsprogrammet fra 2014 baserede sig på en omfattende eksisterende overvågning, og yderligere overvågning blev iværksat for en række parametre, blandt andet marint affald og havbunden. På samme måde består indsatsprogrammet fra 2017 i høj grad af eksisterende indsatser, der beskytter havmiljøet. Her blev der også iværksat nye tiltag – blandt andet udpegning af beskyttede havområder i Kattegat.

Havstrategi I baserede sig dog ikke i særlig høj grad på samarbejde og koordinering med andre lande og gav heller ikke et klart billede af, hvordan god miljøtilstand skulle vurderes. Dette var tilfældet for de fleste landes havstrategier. Det var derfor ikke muligt for EU-Kommissionen efterfølgende at sam-

menlige landenes resultater. Kommissionen vurderede således i sin vurdering¹ af landenes havstrategier, at der var behov for i betydelig grad at forbedre kvaliteten af og sammenhængen i medlemslandenes beskrivelser af en god miljøtilstand. I vurderingen anerkendtes det endvidere, at det regionale samarbejde skal være kernen i gennemførelsen af direktivet. Den fremhævede desuden nødvendigheden af, at medlemslandene mere systematisk tager udgangspunkt i standarder, der er fastsat på grundlag af den gældende EU-lovgivning, eller – hvis sådanne ikke er fastsat – de standarder, der er fastsat i regionale havkonventioner eller andre internationale aftaler.

På den baggrund fastlagde Kommissionen i 2017 med den såkaldte GES-afgørelse nye kriterier og metodiske standarder for god miljøtilstand, som vurderingerne skal foretages på baggrund af (Kommissionens afgørelse (EU) 2017/848). Det betyder, at den tidligere afgørelse fra 2010 (2010/477/EU), som Havstrategi I er baseret på, er ophævet. Der er således tale om et helt nyt juridisk grundlag, og det er ikke et krav, at landene foretager en analyse på baggrund af den tidligere, nu ophævede afgørelse.

Havstrategi II kan således ikke ses som en naturlig forlængelse af Havstrategi I. Miljø- og Fødevarerministeriet har derfor vurderet, at det ikke ville være hensigtsmæssigt at lade udarbejdelsen af Havstrategi II tage udgangspunkt i en analyse af Havstrategi I. Havstrategi II følger de nye kriterier, som er fastsat af EU-Kommissionen, og er således langt mere målrettet og struktureret end den første havstrategi fra 2012. På baggrund af høringssvarene er dette præciseret i havstrategien. Miljø- og Fødevarerministeriet vil imidlertid sikre, at der for hver deskriptor er et kort afsnit, der samler op på målene fra 2012.

2.2 Manglende viden

Sammenfatning af høringssvar

Danmarks Naturfredningsforening mener, at Miljø- og Fødevarerministeriet skal synliggøre sine projekter til udfyldelse af de konstaterede videnshuller og tidsrammen herfor. DHI finder ligeledes, at det er uklart, på hvilke områder der allerede er igangsat undersøgelser og analyser.

Danmarks Sportsfiskerforbund fremfører, at de seneste 10-15 års reduktion af overvågning af havmiljøet medfører mangel på viden i form af data, og anbefaler, at der fremadrettet indføres øget overvågning.

Danske Regioner og Foreningen for Skånsomt Kystfiskeri opfordrer til, at Miljø- og Fødevarerministeriet igangsætter analyser og vidensopbygning som grundlag for det videre arbejde. Friluftsrådet anser manglende viden for at være en afgørende udfordring og finder det centralt, at nødvendig viden opbygges.

Oil Gas Denmark påpeger, at ikke-fortrolige data fra olie- og gasoperatører i højere grad kan benyttes til at støtte vurderingen af forhold offshore, hvor data synes at være mangelfuld.

WWF Verdensnaturfonden, Øresundsakvariet, Danmarks Sportsfiskerforbund, Oceana, Greenpeace og Danmarks Naturfredningsforening fremfører, at der mangler referenceområder i form af fuldt beskyttede og overvågede havområder.

Bæredygtig Kystkultur foreslår at indføre en regional opdeling af de indre danske farvande som grundlag for arbejdet med havstrategien og det kommende indsatsprogram med henblik på at klargøre lokal betydning af menneskelige aktiviteter.

---

¹ Rapport fra Kommissionen til Rådet og Europa-Parlamentet — Første fase af gennemførelsen af havstrategirammedirektivet (2008/56/EF) — Europa-Kommissionens vurdering og vejledning (COM(2014) 97 final af 20.2.2014).

COWI anfægter, at der ikke foreligger en cost-benefitanalyse af indsatser for at nå miljømålene.

Miljø- og Fødevareministeriets bemærkninger

Miljø- og Fødevareministeriet er enig i, at der mangler viden på en række områder. For nogle deskriptorer har vi allerede præcise definitioner af god miljøtilstand, men for mange parametre mangler vi fortsat viden til at fastsætte disse definitioner.

Miljøstyrelsen arbejder løbende på at forbedre det marine overvågningsprogram med henblik på at opnå et tilstrækkeligt datagrundlag. Det bemærkes, at der på finansloven fra 2018 og frem er afsat midler til styrkelse af den marine overvågning, således at der i alt er afsat ca. 12 mio. kr. årligt til drift af havstrategiovervågningen, som supplerer den marine overvågning, der udføres efter bl.a. vandrammedirektivet og habitatdirektivet. Miljøstyrelsen vil herudover i samarbejde med relevante myndigheder og interessenter vurdere mulighederne for i endnu højere grad at indsamle data, som indsamles uden for NOVANA-programmet med henblik på at indgå i de løbende tilstandsvurderinger af havmiljøet.

Miljø- og Fødevareministeriet arbejder allerede nu på sammen med andre relevante lande på at fastlægge regionalt koordinerede grænseværdier, indikatorer og handleplaner. Dette arbejde sker dels i en række tekniske arbejdsgrupper i EU-regi, dels inden for rammerne af de regionale havkonventioner. HELCOM har bl.a. igangsat en opdatering af Baltic Sea Action Plan (BSAP), mens man i OSPAR er i gang med at opdatere OSPAR's strategi (NEAES). I begge tilfælde er det en dansk prioritet, at dette arbejde vil føde ind til den regionale koordination i relation til havstrategidirektivet. Miljø- og Fødevareministeriet spiller derfor aktivt ind til disse processer og har bl.a. påtaget sig lead-roller inden for HELCOM's arbejde med undervandsstøj og miljøfarlige forurenende stoffer. Der vil således i de kommende år ske et helt centralt arbejde regionalt, som vil give Danmark et meget bedre udgangspunkt for at implementere havstrategidirektivet. For at føde ind til disse processer vil ministeriet udarbejde en samlet handlingsplan for forbedring af vidensgrundlaget i forhold til hver deskriptor.

I forbindelse med arbejdet med udpegning af beskyttede områder i Nordsøen og den centrale Østersø vil Miljø- og Fødevareministeriet inddrage mulighederne for at udpege marine referenceområder eller naturvidenskabelige undersøgelsesområder.

Til Bæredygtig Kystkulturs forslag om inddelingen af havområderne kan Miljø- og Fødevareministeriet oplyse, at medlemslandene har pligt til at sikre, at inddelingen af havområderne er i overensstemmelse med direktivets inddeling af havområder. Hvor det er relevant er de indre danske farvande allerede inddelt i mindre områder i nogle af HELCOM's tilstandsvurderinger. Der er ikke aktuelle planer om at underinddele havområderne yderligere med henblik på at klargøre den lokale betydning af menneskelige aktiviteter i den socioøkonomiske analyse.

Det bemærkes, at cost-benefit-analyser først er relevante i forbindelse med udarbejdelse af indsatsprogrammet. I den forbindelse vil der blive foretaget analyser i relevant omfang (fx konsekvensanalyser og cost-benefit-analyser) med henblik på at sikre, at indsatserne er omkostningseffektive og teknisk gennemførlige.

2.3 Miljømål, herunder tolkning af GES-afgørelsen

Sammenfatning af hørings svar

WWF Verdensnaturfonden, Øresundsakvariet, Danmarks Sportsfiskerforbund, Oceana, Greenpeace og Danmarks Naturfredningsforening, Foreningen for Skånsomt Kystfiskeri og Friluftsrådet, mener, at en betydelig del af havstrategiens miljømål ikke opfylder kriterierne for miljømål og snarere beskriver

arbejdsprocesser end resultater. Friluftsrådet påpeger, at det tilmed er problematisk, fordi procesmålene ikke vurderes at være retningsgivende for den danske indsats.

COWI og Danmarks Naturfredningsforening ser et problem i, at miljømålene ikke er tilstrækkeligt kvantificerbare.

COWI og Greenpeace problematiserer, at havstrategien ikke bidrager til udvikling, idet de fleste konkrete miljømål baseres på allerede igangværende indsatser og programmer.

Danmarks Naturfredningsforening mener, at det i forhold til fastsættelsen af fælles tærskelværdier skal uddybes, hvad Danmark konkret arbejder for regionalt og med hvilken tidsramme.

Friluftsrådet mener ikke, at det bliver begrundet fyldestgørende, hvorfor målene fastsættes, som de gør.

Greenpeace påpeger, at der for samtlige deskriptorer er listet miljømål, der ikke opfylder definitions-kriterierne, og forventer, at manglen på miljømål vil umuliggøre udarbejdelsen af konkrete indsatser i indsatsprogrammet.

Københavns Kommune påpeger, at opdelingen mellem miljømål og supplerende miljømål ikke er klar og ensartet og efterspørger klarhed i forhold til handlepligt for kommunerne i forhold til de to kategorier.

WWF Verdensnaturfonden, Øresundsakvariet, Danmarks Sportsfiskerforbund, Oceana, Greenpeace og Danmarks Naturfredningsforening og Friluftsrådet kritiserer, at man ikke anvender midlertidige miljømål, mens man afventer fælles tærskelværdier og miljømål. Greenpeace anfører, at GES-afgørelsen ikke fritager medlemslandene fra kravet om fastsættelse af miljømål frem til vedtagelse af fælles tærskelværdier mv.

Miljø- og Fødevarerministeriets bemærkninger

Miljømålene skal sigte imod opnåelsen af en god miljøtilstand i havmiljøet og danner grundlag for udarbejdelsen af næste indsatsprogram i 2021. Miljø- og Fødevarerministeriet understreger, at miljømål ifølge havstrategidirektivet kan være såvel en kvantitativ som en kvalitativ beskrivelse af den ønskede tilstand for havmiljøet samt for dets belastninger og påvirkninger. Det er således ikke et direktivkrav, at miljømålene i alle tilfælde er kvantificerbare.

Miljø- og Fødevarerministeriet arbejder aktivt i OSPAR, HELCOM og EU for at fastsætte tærskelværdier og definere god miljøtilstand mere præcist for en lang række emner (se afsnit 2.2). Dette vil betyde, at også miljømålene på sigt kan blive mere præcise. Miljømålene er på baggrund af høringssvarene blevet gennemgået og justeret i relevant omfang (se specifikke bemærkninger under afsnit 3). I tilfælde hvor der stadig udestår et regionalt arbejde i forhold til definition af god miljøtilstand og tærskelværdier, er der fastsat et miljømål om, at der skal arbejdes for, at de menneskelige påvirkninger er i overensstemmelse med god miljøtilstand, herunder de kommende tærskelværdier på området. På nuværende tidspunkt vurderes det ikke muligt at fastsætte mere præcise eller kvantificerbare mål. Ministeriet vil i forbindelse med det kommende indsatsprogram vurdere, om der samtidig er grundlag for en eventuel opdatering af udvalgte dele af Havstrategi II, såfremt der inden da er fastsat nye regionalt koordinerede tærskelværdier.

En del af miljømålene var i udkast til havstrategien benævnt ”supplerende miljømål”. Formålet hermed var at angive anvisninger til konkrete handlinger for enten at understøtte opfyldelsen af de øvrige

mål eller for at an vise, hvad der skulle arbejdes videre med for på sigt at kunne sætte mere præcise mål. På baggrund af høringssvarene er opdelingen mellem de to typer miljømål blevet gjort mere klar og ensartet. Derudover har Miljø- og Fødevarerministeriet i overensstemmelse med direktivets bilag IV(2) erstattet termen ”supplerende miljømål” med ”operative miljømål”. Dette er gjort for, at det fortsat er synligt og transparent, at miljømålene har forskellig karakter, men også for at understrege, at begge typer miljømål er bindende for myndighederne, og at der arbejdes videre med at skabe grundlag for udvikling af nye miljømål.

2.4 Ambitionsniveau

Sammenfatning af høringssvar

Danmarks Naturfredningsforening og Greenpeace problematiserer, at man forholder sig passivt og lader manglende viden på nogle områder stå i vejen for en indsats baseret på den foreliggende viden.

Foreningen for Skånsomt Kystfiskeri konkluderer, at en implementering af det foreliggende udkast ikke kan sikre et sundere havmiljø. Greenpeace mener, at udkastet må forventes direkte at forringe Danmarks indsats for opnåelsen af god miljøtilstand.

Greenpeace vurderer, at Miljø- og Fødevarerministeriets tolkning af GES-afgørelsen har resulteret i manglende miljømål, og at udkastet til første del af Havstrategi II dermed ikke lever op til havstrategi-direktivets artikel 10.

WWF Verdensnaturfonden, Øresundsakvariet, Danmarks Sportsfiskerforbund, Oceana, Greenpeace og Danmarks Naturfredningsforening fremfører, at Danmark med udkast til første del af Havstrategi II underimplementerer direktivet, idet det står klart, at målsætningen om god miljøtilstand i 2020 ikke vil blive opfyldt for et eneste dansk havområde.

WWF Verdensnaturfonden, Øresundsakvariet, Danmarks Sportsfiskerforbund, Oceana, Greenpeace og Danmarks Naturfredningsforening påpeger, at det vil have betydelige erhvervsøkonomiske konsekvenser og stor betydning for havnaturen, hvis Danmark ikke leverer en større indsats for at skabe god miljøtilstand i havene.

Miljø- og Fødevarerministeriets bemærkninger

Havstrategidirektivets artikel 10 fastslår, at der skal fastsættes en bred række af miljømål med henblik på at sigte mod opnåelsen af en god miljøtilstand, hvilket også er hensigten med miljømålene i den danske havstrategi. Artikel 10 giver fleksibilitet til, at landene selv kan vurdere, hvilke miljømål der er relevante for at opnå en god miljøtilstand. Miljø- og Fødevarerministeriet har på den baggrund vurderet, at der kan sættes konkrete mål for de deskriptorer, hvor der er et tilstrækkeligt vidensgrundlag. Hvor dette ikke er tilfældet, sættes der operationelle miljømål, jf. ovenfor.

Miljø- og Fødevarerministeriet har på baggrund af høringssvarene gennemgået og justeret miljømålene i relevant omfang (se også afsnit 2.3 samt specifikke bemærkninger under afsnit 3).

Det er korrekt, at første del af Danmarks Havstrategi II ikke i sig selv fører til erhvervsøkonomiske konsekvenser. Miljø- og Fødevarerministeriet understreger dog, at der endnu ikke foreligger et udkast til det kommende indsatsprogram. I indsatsprogrammet skal der fastlægges de foranstaltninger, der skal træffes for at opnå eller opretholde en god miljøtilstand. Miljø- og Fødevarerministeriet vil inddrage Kommissionens anbefalinger fra evaluering af Danmarks indsatsprogram for første cyklus i planlægningen af det næste indsatsprogram. I forbindelse med udarbejdelsen af indsatsprogrammet vil der blive foretaget de nødvendige økonomiske analyser, og alle relevante interessenter vil blive hørt. Indsatsprogrammet skal være udarbejdet senest med udgangen af 2021.

2.5 Sammenhæng indbyrdes og på tværs

Sammenfatning af høringssvar

Danske Tursejlere mener, at der er behov for at skabe en bedre sammenhæng i ministeriernes love og bekendtgørelser for anvendelse af og beskyttelse af de danske havområder, og opfordrer til, at de indre danske farvande og kystområder friholdes for kystnære havvindmølleparker og havanlæg.

DHI efterlyser, at havstrategien sætter større fokus på indbyrdes sammenhænge mellem deskriptorer samt på sammenhænge med særligt vandrammedirektivet, og at der udvikles tærskelværdier, der både linker til andre direktiver og går på tværs af de enkelte deskriptorer. GEUS påpeger ligeledes behovet for at udvikle koblinger til relevante direktiver.

Københavns Kommune mener, at krav om målopfyldelse under havstrategidirektivet foruden link til vandplanlægning bør ses i sammenhæng med krav til klimatilpasning i byer, fx renseløsninger af regnbetingede udledninger.

Friluftsrådet mener, at den indledende samlede vurdering af miljøtilstanden bør ske på deskriptorniveau.

Miljø- og Fødevarerministeriets bemærkninger

Forvaltning af aktiviteter på havet henhører ikke alene til Miljø- og Fødevarerministeriets ressort. Miljø- og Fødevarerministeriet er enig i, at der skal være sammenhæng mellem ministeriernes arbejde vedr. anvendelse af og beskyttelse af de danske havområder. Ministeriet indgår derfor i tæt dialog og samarbejde med øvrige relevante ministerier og arbejder løbende på at sikre sammentænkning mellem ministeriernes love og forvaltningen heraf.

Danmarks Havstrategi har netop til formål at øge samspejlet og skabe sammenhæng på tværs af politikområder. Miljø- og Fødevarerministeriet er enig i, at det vil være hensigtsmæssigt at sikre større sammenhæng mellem havstrategidirektivet og andre relevante direktiver. Miljø- og Fødevarerministeriet arbejder derfor generelt for at sikre bedre sammenhæng i implementeringen af relevante direktiver under de givne forudsætninger, fx vandrammedirektivet, habitatdirektivet og fuglebeskyttelsesdirektivet. I Danmarks første havplan vil det endvidere blive tydeliggjort, hvordan den geografiske anvendelse af havet tænkes planlagt for forskellige aktiviteter. Miljø- og Fødevarerministeriet henviser til Energistyrelsen vedr. placering af havvindmølleparker, men understreger, at nye havvindmølleparker som udgangspunkt placeres mindst 15 km fra kysten.

Vedr. regnvandsbetingede udledninger er Miljø- og Fødevarerministeriet enig med Københavns Kommune i, at krav om målopfyldelse og mulige indsatser så vidt muligt bør ses i sammenhæng med klimatilpasning.

I forhold til efterspørgslen efter en indledende samlet vurdering af miljøtilstanden har Miljø- og Fødevarerministeriet gennemgået resuméet og så vidt muligt indskrevet mere overordnede vurderinger af tilstanden. Det understreges dog, at der for flere deskriptorer ikke er tilstrækkelig viden til at foretage en samlet vurdering på deskriptor-niveau.

2.6 Menneskelige aktiviteter og påvirkninger

Sammenfatning af høringssvar

Bæredygtig Kystkultur påpeger, at en omlægning til skånsomt kystfiskeri vil kunne løse mange udfordringer i forhold til at få genskabt et naturligt havmiljø i de indre danske farvande, uden det behøver at få negative samfundsøkonomiske konsekvenser.

Bæredygtig Kystkultur, COWI og Danmarks Jægerforbund savner i analysen af menneskelige aktiviteter og påvirkninger fokus på den samlede miljøeffekt af havbrug. Dansk Akvakultur mener, at det bør fremgå, at der er viden om havbrugenes påvirkning af havbunden, samt at der ikke ses en væsentlig eller blivende påvirkning af havbunden pga. drift af havbrug.

Danmarks Naturfredningsforening undrer sig over, at dyrkning på land, luft- og landtransport, industriel og bymæssig bebyggelse og affaldshåndtering ikke indgår som presfaktorer af relevans. Friluftsrådet efterspørger, at landbrug og akvakultur bredt medtages som kilder til påvirkning.

Danmarks Sportsfiskerforbund mener, at der er behov for fokus på hurtigfærgernes potentielle fysiske påvirkning af de marine økosystemer. Dansk Akvakultur mener, at også miljø- og natureffekt af lystfiskeri bør medtages og vurderes.

COWI ønsker endvidere, at der arbejdes med betydningen af kystbeskyttelse som relevant tema for havstrategien.

Dansk Akvakultur mener, at havstrategien skal understøtte det politiske ønske om vækst i akvakultur gennem tilvejebringelse af miljømæssigt råderum og placeringsmuligheder for etablering af nye havbrug i havområder.

Danmarks Fiskeriforening Producent Organisation og Danmarks Pelagiske Producentorganisation henviser til, at dansk fiskeri allerede er reguleret gennem EU's fælles fiskeripolitik, som sikrer et bæredygtigt grundlag for fiskeriet.

Danmarks Naturfredningsforening og DHI påpeger, at metoden benyttet i udarbejdelsen af havstrategien ikke er kumulativ, selvom der tales om kumulative effekter, men snarere en rangordning baseret på ekspertskøn.

Danske Regioner mener, at havstrategien skal sikre, at de mest egnede arealer også i fremtiden kan reserveres og udlægges til bæredygtige energianlæg som havvindmøller og bølgeanlæg.

Foreningen for Skånsomt Kystfiskeri foreslår, at der laves en national råstofplan, der sigter på en bæredygtig sameksistens imellem fiskeri og råstofindvinding.

Foreningen Nej til Motorvej på Røsnæs savner henvisninger til konsekvenser af en eventuel kattegatbro, som af foreningen vurderes at have store negative konsekvenser for havmiljøet.

Miljø- og Fødevarerministeriets bemærkninger

Miljø- og Fødevarerministeriet har noteret sig ovennævnte bemærkninger og synspunkter og har tilrettet strategien i relevant omfang. Afsnittet om havbrugsdrifts bidrag til den samlede eutrofiering af danske havområder er bl.a. blevet præciseret.

Miljø- og Fødevarerministeriet er opmærksom på, at landbaserede aktiviteter kan have væsentlig betydning for havmiljøet. Disse er dog i vidt omfang underlagt anden regulering. For at give en fokuseret beskrivelse af aktiviteter, der foregår på havet, er ovennævnte landbaserede aktiviteter derfor udeladt. Det understreges imidlertid, at miljømålene også kan have relevans for landbaserede kilder, og alle væsentlige kilder vil ved udarbejdelsen af indsatsprogram blive inddraget.

I forhold til hurtigfærger forventes data fra miljøundersøgelser fremadrettet at indgå under deskriptorerne for både havbund og hydrografiske ændringer. Ministeriet anerkender ligeledes, at metoderne til vurdering af kumulative effekter fremadrettet skal videreudvikles.

Ministeriet kan oplyse, at der pt. ikke er truffet politisk beslutning om, hvorvidt der skal udarbejdes en national råstofplan. Mulige konsekvenser af en eventuel Kattegatbro vil blive vurderet i forbindelse med miljøvurdering (VVM) for det konkrete projekt.

2.7 Den socioøkonomiske analyse

Sammenfatning af hørings svar

Bæredygtig Kystkultur, COWI og Friluftsrådet opfordrer til, at man fremadrettet sikrer en bedre samfundsøkonomisk analyse som grundlag for arbejdet og for oplyste politiske beslutninger. Danmarks Sportsfiskerforbund finder det ligeledes beklageligt, at den socioøkonomiske analyse ikke giver et bedre grundlag for i langt højere grad at kunne vurdere værdien af forskellige aktiviteter og indsatser op imod hinanden.

COWI, Friluftsrådet og Dansk Akvakultur påpeger behovet for, at der etableres et Business as Usual-scenarie (BAU).

Danmarks Fiskeriforening Producent Organisation og Dansk Akvakultur udtrykker en generel og principiel kritik af den udarbejdede socioøkonomiske analyse, hvori det fremføres, at Miljø- og Fødevarerministeriet systematisk undervurderer fiskerierhvervets, fiskeindustriens og akvakulturens samfundsøkonomiske betydning, mens sportsfiskeriets samfundsøkonomiske betydning overvurderes. Dansk Akvakultur mener således ikke, at havstrategien i dens nuværende form kan betragtes som et retvisende beslutningsgrundlag.

Danmarks Fiskeriforening Producent Organisation og Dansk Akvakultur anfører, at den socioøkonomiske analyse visse steder bygger på forældet data og/eller fejllæsninger. Også Bæredygtig Kystkultur undrer sig over brug af forældet data.

Danmarks Naturfredningsforening og WWF Verdensnaturfonden finder det kritisabelt, at analysen ikke forholder sig mere uddybende til betydningen for samfundet økonomisk og socialt af et forringet havmiljø, og at opgørelsen ikke omfatter værdien af økosystemtjenester. WWF Verdensnaturfonden mener, at analysen generelt mangler informationer om den tabte værdi ved overudnyttelse af biologiske ressourcer.

Danmarks Naturfredningsforening finder det bemærkelsesværdigt, at skibsfart og energi i den socioøkonomiske analyse vejer relativt tungt, eftersom ingen af sektorerne er afhængige af et sundt havmiljø, men kan have stor påvirkning på havmiljøet, hvilket er med til at skævvride analysen; at erhvervsfiskeri fx sammenlignet med turisme fylder så lidt økonomisk; og at man ikke opgør værdien af at fiske udelukkende på fiskebestande på MSY-niveau, som er målet i fiskeripolitikken.

Danske Rederier ønsker, at opgørelsen af den økonomiske betydning, som Det Blå Danmark har for samfundet, kvalificeres og nuanceres.

Oil Gas Denmark efterspørger, at det formuleres, til hvilket formål resultaterne af den socioøkonomiske analyse vil blive anvendt, herunder om de er blevet eller forventes at blive anvendt til at opstille eller prioritere miljømål, overvågning og indsatser.

DCE's bemærkninger

I henhold til havstrategidirektivet skal de samfundsøkonomiske konsekvenser af havstrategien beskrives. Miljø- og Fødevareministeriet har derfor anmodet konsortiet for ministeriets ydelsesaftale vedr. ressource- og fødevareøkonomi (Institut for Fødevare- og Ressourceøkonomi ved Københavns Universitet og Nationalt Center for Miljø og Energi (DCE) under Aarhus Universitet) om en socioøkonomisk analyse. Arbejdet har været ledet af DCE. Miljø- og Fødevareministeriet har ikke opstillet miljømål på baggrund af analysen, men den vil indgå i det videre arbejde med havstrategien.

Miljø- og Fødevareministeriet har anmodet DCE om bemærkninger til de modtagne høringssvar. Bemærkningerne fremgår nedenfor.

DCE oplyser, at en række af de foreslåede faktuelle præciseringer er indarbejdet i den endelige socioøkonomiske analyse, herunder korrektioner af tal og præciseringer af teksten.

DCE oplyser, at de værdier af økosystemtjenester, værdier for forringelser af havmiljø og lignende indikatorer, som i dag kan værdiansættes, er blevet inddraget. Det bemærkes samtidig, at datagrundlaget er begrænset, men at man arbejder på at kunne værdisætte flere af konsekvenserne ved ændringer i havmiljøet. Der er fx igangsat et samarbejde med Miljø- og Fødevareministeriet for at forbedre datagrundlaget for nogle af de økosystemtjenester, som i dag ikke er værdisat.

På grund af det begrænsede datagrundlag har det ikke været muligt at vurdere de samlede omkostninger ved forringelser af havmiljøet. Derudover er der stadig stor usikkerhed forbundet med at vurdere, hvor stor en betydning en ændring i miljøforholdene vil have for den værdi, som skabes i de havbase-rede sektorer. Dette skyldes, at der i mange tilfælde ikke er etableret et tilstrækkeligt vidensgrundlag for, hvordan en ændring i miljøforholdene påvirker ressourcegrundlaget, fx fiskebestandene. DCE oplyser, at opgørelsen af konsekvenser af forringelser af havmiljøet bygger på den samme metodik og de samme data som HELCOM-landenes opgørelser, i det omfang disse data omfatter danske forhold. Opgørelsen er også koordineret med OSPAR.

Etableringen af et Business as Usual-scenarie (BAU) er en væsentlig forudsætning for at kunne foretage en opgørelse af omkostningerne ved en forringelse af havmiljøet. Det kan oplyses, at der er igangsat et arbejde i HELCOM for at etablere et fælles BAU-scenarie for de fælles havområder.

Rapporten indeholder fortsat beskrivelserne af lystfiskeriets økonomiske betydning, idet DCE vurderer, at opgørelserne er relevante som indikatorer for den værdi, som hav- og kystområder har i forhold til lystfiskeriet. Det er præciseret i rapporten, hvilke data der ligger til grund for opgørelsen af den økonomiske betydning af lystfiskeri, og rapporten er suppleret med opgørelser fra rapporten "Status for lystfiskerturismen i Danmark – Input til strategi for lystfiskeri og udvikling af lystfiskerturismen" af Carl Henrik Marcussen, Center for Regional- og Turismeforskning. Desuden er det præciseret, at opgørelsen af værdien af lystfiskeri er opgjort med andre metoder end for andre aktiviteter i rapporten, fordi værdien af lystfiskeri ikke udelukkende er fastsat på baggrund af markedspriser. Den potentielle betydning af disse metodemæssige forskelle i forhold til sammenlignelighed på tværs af aktiviteter er ligeledes præciseret i rapporten.

DCE er enig i, at aktivitetsniveauet inden for skibsfart og energi ikke er direkte afhængigt af miljøtilstanden. Det er imidlertid relevant at inkludere i analysen, idet eventuelle fremtidige begrænsninger af sektorernes aktiviteter kan medføre økonomiske tab, som bør indregnes i en samfundsøkonomisk analyse. Indregning af sådanne tab er en forudsætning for, at der opnås et retvisende billede af den samlede økonomiske effekt af fremtidige ændringer. Skibsfart og energi indgår også i EU's liste over sektorer, der skal medtages i analysen.

DCE bemærker endelig, at MSY er et mål for forvaltning af fiskebestanden, og at målet ikke er anvendt i analysen, idet det ligger uden for analysens afgrænsning. Samtidig bemærkes det, at de økonomiske konsekvenser for skibsfart, fiskeri m.m. er opgjort for de danske områder og ikke alle havområder, jf. Finansministeriets vejledning i samfundsøkonomiske analyser. Dette er nu præciseret i rapporten.

3. Deskriptorspecifikke bemærkninger

3.1 Biodiversitet (arter og pelagiske habitater) (D1)

Sammenfatning af høringssvar

Greenpeace finder, at fem ud af 11 miljømål ikke opfylder definitionskriterierne.

WWF Verdensnaturfonden mener, at den nuværende udformning af kravene under deskriptoren er stort set intetsigende, og finder det beklageligt, at en lang række miljømål fra HSI ikke er videreført.

COWI savner beskrivelser af specifikke tiltag for at opnå mere viden om bifangst af fugle og marine pattedyr samt mål og vurderinger for fisk på flere trofiske niveauer. Virksomheden påpeger, at problemstillinger med fugle og PBR (potentiel biologisk fjernelse af en art) er et regionalt anliggende, og at fortrængning af plads (mulige habitater) vil skulle forvaltes af havplaner, der fastsætter fordeling af havområder mellem sektorer.

Danmarks Jægerforbund mener ikke, at det i forhold til havlit, ederfugl og fløjlsand er tidssvarende at sammenligne bifangst med jagtlig udnyttelse, idet sidstnævnte tager hensyn til bestanden, og ønsker, at der til stadighed arbejdes med at overvåge bifangsten af fugle. Forbundet finder det i øvrigt bekymrende, at relativt mange fuglearter er i tilbagegang, og er uenige i konklusionen, at der er stabilitet eller fremgang hos mere end halvdelen af de overvintrende/trækkende fugle.

Foreningen for Skånsomt Kystfiskeri undrer sig over, at eneste indikator for fugle er bifangst, og er uenige i målet om at opnå gunstig bevaringsstatus for spættet sæl og gråsæl, da sælerne påvirker fiskeri negativt, og der er behov for mere viden om påvirkningen af særligt den kystnære fiskefauna. Foreningen mener desuden ikke, at miljømålet for fisk, der ikke udnyttes erhvervsmæssigt, er et miljømål, eller at en direkte sammenhæng imellem udbredelsen af fisk og den trussel, som fiskeriet kan udøve, er korrekt, idet fisk også påvirkes af øvrige økosystemfaktorer. Endelig anbefaler de at gøre brug af MSC-data vedrørende bifangst.

Danmarks Naturfredningsforening påpeger, at der er et meget stort antal fiskearter, for hvilke der endnu ikke foreligger en vurdering, og at der mangler indsatser for at forbedre vidensgrundlaget, og bemærker, at der for pelagiske habitater ingen detailviden er om hverken plante- eller dyreplankton på artsniveau. Foreningen konstaterer, at Danmark har valgt ikke at anvende HELCOM's indikatorer på kiselalger og furealger, til trods for at der findes danske tidsserier for disse fra 1989 til 2015, samt at målet for bifangst af marsvin bør laves på bestandsniveau.

DHI mener, det er positivt, at status og målsætninger følger planerne for NATURA-2000-områderne, men savner sammenhæng med målsætninger i vandplanerne og koblinger til eutrofiering, og opfordrer i øvrigt til at søge data og inspiration vedrørende udviklingen af zooplankton-diversiteten i et internationalt survey samt internationale tidsskrifter o.l.

Miljø- og Fødevarerministeriets bemærkninger

Tilstanden for havpattedyr og fugle behandles ikke alene under havstrategidirektivet, men også i henholdsvis habitat- og fuglebeskyttelsesdirektiverne. Derfor sættes der overordnet set fælles mål om at opnå gunstig bevaringsstatus for de to grupper. Dette sikrer sammenhæng mellem direktiverne. Miljø-

og Fødevarerministeriet har tilføjet et operationelt mål om indsatser for rødlistede arter og habitater under HELCOM og OSPAR.

Hvad angår data og metoder for bifangst af fugle og havpattedyr pågår der et internationalt arbejde med at identificere behov og igangsætte overvågning af bifangst. Overvågning af bifangst sker blandt andet som led i EU's handlingsplan for havfugle og aftaler om overvågning i HELCOM og OSPAR. Miljø- og Fødevarerministeriet er opmærksom på problematikken i forhold til påvirkningen af bestande fra henholdsvis bifangst og jagt. I basisanalysen er afsnittet om bifangst og jagt blevet nuanceret.

Som følge af høringssvaret angående tilstanden for overvintrende fugle er beskrivelsen heraf blevet specificeret i basisanalysen. Her reflekteres linjerne i de tilstandsvurderinger, som er udarbejdet af HELCOM og OSPAR.

Miljø- og Fødevarerministeriet har noteret sig høringssvaret ang. opnåelse af gunstig bevaringsstatus for sæler og problematikken mellem sæler og fiskeri. Det bemærkes dog, at bestandene af sæler skal opnå gunstig bevaringsstatus jævnfør habitatdirektivet og god miljøtilstand under havstrategidirektivet. Konflikten mellem sæler og fiskeri håndteres ikke i Havstrategi II, men håndteres blandt andet gennem forvaltningsplan for sæler, der er under udarbejdelse.

Til kritikken vedr. manglende brug i basisanalysen af HELCOM's indikatorer for kiselalger og furealger kan Miljø- og Fødevarerministeriet oplyse, at det er valgt ikke at anvende disse, da der er tale om indikatorer, der fortsat er under udvikling af eksperter, og hvor en test af indikatoren kun er gennemført i få bassiner.

Yderligere planktondata til vurderingen af pelagiske habitater vil ikke blive inddraget i Havstrategi II, men kilderne noteres og kan inddrages i det fremadrettede arbejde. Miljø- og Fødevarerministeriet er i øvrigt opmærksom på, at overvågningen af plankton skal forbedres, jf. miljømålet om at ministeriet følger udviklingen og forbedrer vidensgrundlaget om plankton gennem overvågning.

Hvad angår data for bestandsvurderinger af ikke-kommercielt fangede fisk, foreligger der på nuværende tidspunkt kun begrænset data for hovedparten af de arter, som ikke fiskes kommercielt. Vurderingen er derfor lavet for udvalgte arter, og et vurderingssystem er under udvikling for yderligere arter. Landingsforpligtelsen i den fælles fiskeripolitik er implementeret pr. 1. januar 2019 og forventes at medføre større gennemsigtighed med fangst af utilsigtede arter i forhold til populationsdemografiske faktorer. Data fra MSC-certificerede fiskerier kan ikke særskilt inddrages, da disse data produceres til et certificeringsformål og ikke er tænkt som et forvaltningsværktøj.

I forhold til de generelle bemærkninger henvises i øvrigt til svar under afsnit 2 om overordnede temaer.

3.2 Ikkehjemmehørende arter (D2)

Sammenfatning af høringssvar

COWI savner fokus på fiskeri og ikkehjemmehørende arter, der indvandrer som følge af klimaforandringer, samt opfølgning på indikatorer og miljømål fra HSI.

Danmarks Naturfredningsforening påpeger, at begrænset NOVANA-overvågning kan være årsag til en tilsyneladende stagnerende tendens i antal fundne arter, og savner en begrundelse for, hvorfor basisanalysen har særligt fokus på udbredelsen af sortmundet kutling.

Dansk Akvakultur finder ikke, at der er evidens for, at akvakultur er en primær kilde til indførelse af ikkehjemmehørende arter, idet EU-regulering hindrer nye indførsler af både lokalt fraværende og ikkehjemmehørende arter. Greenpeace foreslår derimod, at især akvakultur-aktiviteter fremhæves i et miljømål.

DHI opfordrer til snarest at igangsætte fokuserede analyser af begroning på fartøjers skrog som spredningsfaktor. Københavns Kommune savner, at der udarbejdes forslag til forholdsregler, som havne og kommuner bør stille krav om ved rensning af begroning fra skibsskrog.

Foreningen for Skånsomt Kystfiskeri mener ikke, at ikkehjemmehørende arter behøver at udgøre en trussel, men at der skal være fleksible muligheder for fiskeri og markedsføring af nye arter.

Greenpeace finder, at to ud af tre miljømål ikke opfylder definitions-kriterierne. WWF Verdensnatur-fonden mener ikke, at nogen af målene opfylder kriterierne. COWI ønsker kvantitative miljømål samt mål, som søger at minimere antallet af nyankomne arter og sikrer, at danske økosystemer er robuste nok til at rumme nye ikkehjemmehørende arter.

Miljø- og Fødevareministeriets bemærkninger

Miljø- og Fødevareministeriet har valgt at imødekomme kritikken af, at miljømålet ikke nødvendigvis omfattede akvakultur. På den baggrund er miljømålet omformuleret til at omhandle et ønsket fald i antallet af nye ikkehjemmehørende arter introduceret gennem ballastvand, begroning og andre relevante menneskelige aktiviteter. Dette miljømål viderefører miljømålene fra Havstrategi I og dækker således alle relevante kilder.

I relation til antallet af ny-introducerede ikkehjemmehørende arter fra akvakulturaktiviteter kan Miljø- og Fødevareministeriet i øvrigt oplyse, at der forventes et fald som led i implementeringen af EU-forordningen om brug af fremmede og lokalt fraværende arter i akvakultur (708/2007). Datagrundlaget er imidlertid stadig relativt begrænset, og da akvakultur regnes for en af de menneskelige aktiviteter, der introducerer ikkehjemmehørende arter, vil det i forbindelse med havstrategiens indsatsprogram blive vurderet, om der er behov for yderligere indsatser i denne henseende.

Miljø- og Fødevareministeriet understreger, at deskriptor 2 ikke dækker arter, som kommer til på grund af klimaforandringer, da denne spredning ikke anses som en direkte menneskelig påvirkning, og arterne dermed ikke opfylder definitionen på ikkehjemmehørende arter.

Med henblik på at imødekomme høringssvarene om typen af miljømål har Miljø- og Fødevareministeriet valgt at omformulere målet om invasive arter, så det nu fremgår tydeligere, at målet er at begrænse de negative effekter heraf. Dette miljømål erstatter de to supplerende miljømål om overvågning og undersøgelser.

Til spørgsmålet om, hvorfor sortmundet kutling er udvalgt som fokusart, kan Miljø- og Fødevareministeriet oplyse, at arten er blevet overvåget i en længere årrække, og at der samtidig har været forskningsmæssig fokus på arten. Det har gjort det muligt at sætte fokus på den i havstrategien. Miljøstyrelsen arbejder på at supplere overvågningsprogrammet med artsspecifik detektion af arter med eDNA, hvilket vil gøre det muligt at overvåge flere invasive arter. Miljømål og indikatorer er blevet tilpasset, så dette afspejles i havstrategien.

Begroning på skibe er relateret til den globale skibsfart, og der er en stigende opmærksomhed på dette fra dansk såvel som international side. Konkrete indsatser relateret til begroning o.a. vil blive vurderet

i forbindelse med udarbejdelsen af det kommende indsatsprogram og bliver således ikke behandlet yderligere i første del af Havstrategi II.

I forhold til de generelle bemærkninger henvises i øvrigt til svar under afsnit 2 om overordnede temaer.

3.3 Erhvervsmæssigt udnyttede fiskebestande (D3)

Sammenfatning af høringssvar

COWI konstaterer, at de foreslåede miljømål er mindre ambitiøse end i HSI, hvilket ikke er hensigtsmæssigt, når tilstanden fortsat er ringe, og at målene umuliggør vurdering af målopfyldelsen. Foreningen for Skånsomt Kystfiskeri og WWF Verdensnaturfonden mener ikke, at målene kan kvalificeres som miljømål. Greenpeace finder, at fire ud af syv miljømål ikke opfylder definitionskriterierne.

COWI, Foreningen for Skånsomt Kystfiskeri, Danmarks Naturfredningsforening og WWF Verdensnaturfonden påpeger, at nødvendig viden, data og trends er tilgængelig via ICES og bør inkluderes. Danmarks Fiskeriforening Producent Organisation og Danmarks Pelagiske Producentorganisation mener, at rådgivningen fra ICES er forbundet med stor usikkerhed.

Danmarks Naturfredningsforening mener, at vurderingen bør omfatte alle erhvervsmæssigt udnyttede arter på det foreliggende vidensgrundlag samt alle væsentlige ikke-kommercielle bifangstarter.

Danmarks Naturfredningsforening, Foreningen for Skånsomt Kystfiskeri og WWF Verdensnaturfonden efterlyser mål og data vedrørende bestandenes alders- og størrelsesfordeling. WWF Verdensnaturfonden opfordrer endvidere til, at der som sekundært kriterium inkluderes et mål for antallet af store bundlevende fisk.

Danmarks Fiskeriforening Producent Organisation mener, at en række små arter omfattet af rekrutteringsfiskeri bør undtages fra kriteriet om alders- og størrelsesfordeling, samt at arter, for hvilke der ikke foreligger brugbare data, bør udgå af tilstandsvurderingen.

Danmarks Fiskeriforening Producent Organisation og Danmarks Pelagiske Producentorganisation problematiserer, at fiskeridødeligheden ikke må overstige FMSY, og anbefaler, at der benyttes en anden metode til at beskrive god tilstand og miljømålsætningen for fiskeridødeligheden, fx ved brug af intervaller.

Greenpeace mener, at forklaringen af, hvorfor visse bestande ikke vil nå op på MSY-niveau i 2020, bør nuanceres, idet dette vurderes at være politisk såvel som biologisk betinget. WWF Verdensnaturfonden mener, at det er i strid med den fælles fiskeripolitik, når målet i havstrategien blot er at arbejde for, at antallet af kommercielle fisk med et højere fiskeritryk end FMSY falder. Danmarks Naturfredningsforening finder det ligeledes stærkt utilfredsstillende, at målet ikke er, at alle bestande snarest opnår MSY-målene.

DHI henstiller til, at arbejdet med deskriptoren, for så vidt angår gydebiomassen, kobles til andre deskriptorer, herunder vedrørende eutrofiering.

Foreningen for Skånsomt Kystfiskeri bemærker, at indikatorerne ikke nødvendigvis er realistiske.

Miljø- og Fødevareministeriets bemærkninger

Det er korrekt, at der i havstrategien ikke er et miljømål tilkøbt kriteriet for alders- og størrelsesfordeling. Miljø- og Fødevareministeriet kan oplyse, at ICES anbefaler, at kriteriet for alders- og størrel-

sesfordeling kun betragtes som en indikator, der kan bruges til overvågning, indtil deres metoder er validerede. Det er således ikke hensigtsmæssigt på nuværende tidspunkt at inddrage ICES' data for alder og størrelse for kommercielle fiskearter i havstrategien.

Miljø- og Fødevarerministeriet anerkender, at man ideelt skulle inddrage alle erhvervsmæssigt udnyttede arter. De 22 arter i havstrategien er imidlertid udvalgt, da det er dem, der i Danmark blev fisket mest i årene 2012-2016, idet der er mest data til rådighed og længst tidsintervaller for de arter, der fiskes mest.

Det kan i øvrigt oplyses, at kortlivede arter (tobis, brisling, sild, blåhvilling, og sperling) allerede forvaltes efter særlige strategier, som medfører, at god miljøtilstand kan opnås, selvom kriteriet om alders- og størrelsesfordeling ikke opfyldes. Dette sker i anerkendelse af, at disse arter naturligt hverken bliver særligt store eller gamle.

Fra dansk side støtter man helt generelt målsætningerne om bæredygtigt fiskeri i EU's fælles fiskeripolitik. Der er i de seneste år blevet udarbejdet en række flerårige forvaltningsplaner, der understøtter disse målsætninger. Som generelt princip støtter man, at kvoterne fastsættes på grundlag af videnskabelig rådgivning, målsætningen om maksimalt bæredygtigt udbytte (MSY) i henhold til reformen af den fælles fiskeripolitik og de fastsatte forvaltningsplaner/-strategier.

I situationer med bestande, hvor der mangler en videnskabelig rådgivning, eller hvor der er manglende eller begrænsede bestandsoplysninger, støtter man fra dansk side, at den totale tilladte fangstmængde fastsættes under hensyn til forsigtighedsprincippet og ud fra en konkret vurdering, der inddrager øvrige relevante informationer med udgangspunkt i ICES-rådgivning. Det er en tilgang, der især er relevant i forbindelse med implementeringen af landingsforpligtelsen, som betyder, at al utilsigtet bifangst skal landes og afskrives på kvoterne. Her kan bestande med små kvoter, der er bifangster i andre fiskerier, risikere at lukke for store og vigtige fiskerier efter andre arter. Der er i den forbindelse tale om mindre bestande, der ikke fylder meget i de samlede landede mængder.

Kvoter for en række vigtige bestande fastsættes i forhandlinger mellem EU og andre lande. I disse forhandlinger vil det i nogle tilfælde ud fra en konkret vurdering ikke være muligt at opnå et resultat, der ligger inden for ICES MSY-rådgivning, eller rådgivningen i henhold til en vedtaget forvaltningsplan i det pågældende år. I en sådan vurdering vil man under tiden tage hensyn til både biologiske og socio-økonomiske aspekter.

For kommentarer om ikke-kommercielle arter henvises til afsnit 3.1.

I forhold til de generelle bemærkninger henvises i øvrigt til svar under afsnit 2 om overordnede temaer.

3.4 Havets fødenet (D4)

Sammenfatning af hørings svar

Danmarks Naturfredningsforening påpeger, at deskriptoren burde beskrives ud fra diversiteten af trofiske niveauer, balancen af fordelingen mellem trofiske niveauer, størrelsesfordelingen af individer på tværs af trofiske niveauer samt produktivitet, men at der ingen data eller beskrivelser leveres.

Danmarks Sportsfiskerforbund og Foreningen for Skånsomt Kystfiskeri bemærker, at forskning indikerer, at arten strandkrabbe kan påvirke udbredelse af ålegræs, og opfordrer til, at man i indsatsprogrammerne adresserer den ubalance, strandkrabben forårsager. Foreningen for Skånsomt Kystfiskeri

mener – idet ålegræs er en vigtig brik i optag af CO₂ – desuden, at havstrategidirektivet har en væsentlig rolle at spille i løsningen af klimaudfordringer.

DHI påpeger manglende synergi mellem målsætninger for eutrofiering og biodiversitet, som jf. afsnit 3.1 også kommer til udtryk i behandlingen af havets fødenet, hvor man henviser til manglende værktøjer til kvantificering af trofiske sammenhænge i de danske farvande, og ønsker, at det i havstrategien oplyses, hvilke initiativer der forventes igangsat for at indhente manglende viden og værktøjer.

Foreningen for Skånsomt Kystfiskeri opfordrer til, at Danmark ikke afventer, at balancen i havets fødenet justerer sig selv, men at man gør en aktiv indsats herfor.

Greenpeace, Foreningen for Skånsomt Kystfiskeri og WWF Verdensnaturfonden finder, at ingen af de tre miljømål opfylder definitionskriterierne.

WWF Verdensnaturfonden mener, det fremgår af materialet, at der eksisterer væsentlige tidsserier, der ville kunne danne grundlag for målsætninger for de trofiske niveauer, men konkluderer, at dette – i modstrid med direktivet – ikke sker.

Miljø- og Fødevarerministeriets bemærkninger

Samspillet mellem arter i et fødenet er komplekst og i konstant variation, hvilket gør det vanskeligt at identificere mål, der skal sikre opnåelsen af god miljøtilstand. Der er derfor behov for en bedre videnskabelig forståelse af konsekvenserne af ændringer i fødenettet for økosystemet samt af fødenettets struktur og samspil generelt. Ideelt skal alle komponenter af fødenettet overvejes i beskrivelsen af denne deskriptor, men i praksis er deskriptoren operationel ved at omfatte de fødenetkomponenter, der effektivt kan overvåges ved hjælp af robuste metoder.

Ifølge EU-Kommissionens GES-afgørelse skal valget af de trofiske niveauer, der benyttes til vurderingen af fødenet, baseres på ICES' liste over trofiske niveauer. I Havstrategi II vurderes tilstanden af plankton, fisk, pattedyr og fugle under deskriptor 1 (biodiversitet), og disse benyttes i vurderingen af deskriptor 4 (fødenet). Valget af disse grupper lever op til GES-afgørelsens krav om, at der skal vurderes på mindst tre trofiske niveauer, hvoraf to ikke må være fisk. Desuden skal mindst ét trofisk niveau repræsentere en primærproducent, ligesom både toppen, midten og bunden af fødenettet skal være repræsenteret.

Miljø- og Fødevarerministeriet er enig i, at en ubalance i fødenettet ikke nødvendigvis justerer sig selv, men at fødenettet som helhed vil forbedres og bringes i god tilstand, i takt med at fødenettets enkelte del-elementer bringes i god miljøtilstand. Den handlingsplan for vidensopbygning, som Miljø- og Fødevarerministeriet vil udarbejde (se afsnit 2.2), vil indeholde initiativer, der er relevante ift. bedre at kunne belyse ubalancer i fødenettet samt at kvantificere de trofiske sammenhænge, herunder også hvilke initiativer der kan igangsættes for at indhente manglende viden og værktøjer.

Miljø- og Fødevarerministeriet har i muligt omfang præciseret og uddybet beskrivelsen af den nuværende tilstand for fødenet i det danske havmiljø samt præciseret, hvilke miljømål under de øvrige deskriptorer, der er relevante for deskriptoren om fødenet.

Til spørgsmålet om klimaændringer bemærker Miljø- og Fødevarerministeriet, at Havstrategi II ikke adresserer mål eller tiltag i forhold til klimaændringer, men klimaudfordringen beskrives som en del af de rammeskabende forhold og fremherskende karakteristika for de danske havområder. Havstrategidirektivet skal ikke løse klimaudfordringerne, da det skal ske i regi af andre politikker. Ved fastsættelse af tærskelværdier og god miljøtilstand bør det dog fremadrettet overvejes, hvordan de ændrede klima-

tiske forhold skal tænkes ind. Således skal tærskelværdier, jf. GES-afgørelsens artikel 4, stk. 1(i), "afspejle økosystemets naturlige dynamik, herunder relationer mellem rov- og byttedyr og hydrologisk og klimatisk variation, idet det også anerkendes, at økosystemet eller dele deraf kan genoprettes, hvis det forringes, til en tilstand, der afspejler fremherskende fysiografiske, geografiske, klimatiske og biologiske betingelser, i stedet for at vende tilbage til en tidligere bestemt tilstand".

I forhold til de generelle bemærkninger henvises i øvrigt til svar under afsnit 2 om overordnede temaer.

3.5 Eutrofiering (D5)

Sammenfatning af høringssvar

COWI mener ikke, at miljømålet for åbne havområder i Nordsøen og Skagerrak kan betegnes som et miljømål, savner opfølgning på målene fra HSI og fremfører, at der er behov for miljømål for de åbne havområder, der ikke reguleres af vandrammedirektivet, idet der her fortsat er betydelige problemer med målopfyldelsen. Greenpeace finder, at to ud af fem miljømål ikke opfylder definitionskriterierne. WWF Verdensnaturfonden mener ikke, at der er fastsat nogen korrekte mål for eutrofieringstilstanden i de danske farvande. Friluftsrådet mener, at det for eutrofiering er særligt problematisk, at der opstilles procesmål frem for resultatmål.

COWI opfordrer til, at man inkluderer nedbringelse af NO_x fra skibstrafik som element i strategien.

Danmarks Naturfredningsforening mener, der er en diskrepans mellem strategiens tilstandsbeskrivelse, nemlig at "udviklingen går mod en forbedring af tilstanden", og NOVANA-data og foreløbige vurderinger af påviste systematiske fejlanalyser, som antyder mere negative trends.

Danmarks Sportsfiskerforbund og Friluftsrådet fremhæver, at Danmark har ændret ordlyden i beskrivelsen af den kvalitative deskriptor for eutrofiering i forhold til havstrategidirektivets bilag I.

Danmarks Sportsfiskerforbund, Foreningen for Skånsomt Kystfiskeri og Friluftsrådet opfordrer til, at der med henblik på at mindske eutrofieringen i kystnære vande tilføjes mål om, at der ikke etableres nye havbrug.

Dansk Akvakultur påpeger, at alle havbrug i Danmark er beliggende kystnært uden for havstrategiområdet, at de reguleres efter vandområdeplanerne, og at der ikke i vandområdeplanerne er anført indsatser rettet mod udledning fra havbrug.

DHI bemærker, at der i arbejdet med fastsættelse af tærskelværdier bør sikres bedre sammenhæng med andre direktiver, herunder vandrammedirektivet.

Københavns Kommune søger svar på, om kommunerne skal regulere større udledninger af bundet kvælstof, som typisk vil være transporteret ud af kystvande, inden det er nedbrudt nok til direkte at bidrage til eutrofiering.

WWF Verdensnaturfonden bemærker, at sammenhængen mellem vandområdeplanernes mål for reduktion af kvælstoftilførsel til havet og HELCOM's MAI-mål mangler at blive beskrevet, og at MAI-målene i øvrigt ikke tager forventet øget kvælstofafstrømning som følge af klimaforandringer med i betragtning.

Miljø- og Fødevareministeriets bemærkninger

Eutrofiering er en af de få deskriptorer, hvor der er tilstrækkelig viden og data til at fastsætte konkrete tærskelværdier i flere havområder. Det afspejles også i, at der i Havstrategi II er et konkret miljømål om, at tilførslerne af kvælstof og fosfor til Østersøen, Bælthavet og Kattegat holdes under de maksimalt acceptable tilførsler fastsat af østersølandene i HELCOM, dvs. det miljømæssige råderum.

Miljømålene i den første havstrategi er tæt knyttet til arbejdet under vandrammedirektivet, men sikrer ikke den regionale koordinering, der er krav om i havstrategidirektivet og GES-afgørelsen. Derfor har Miljø- og Fødevareministeriet valgt ikke at føre disse videre i Havstrategi II. I stedet er der hvor muligt opstillet mere praktisk anvendelige miljømål, der angiver konkrete værdier. Fremadrettet vil landenes arbejde vedrørende eutrofiering i de regionale havkonventioner, HELCOM og OSPAR, bidrage til bedre overensstemmelse på tværs af landegrænser samt sammenhæng mellem kystvande og åbne havområder under hhv. vandramme- og havstrategidirektiverne.

På baggrund af høringssvarene har Miljø- og Fødevareministeriet tilføjet et nyt miljømål om udarbejdelsen af regional koordination, og at der arbejdes for, at menneskeskabt eutrofiering er i overensstemmelse med de kommende tærskelværdier og god miljøtilstand for Nordsøen og Skagerrak, som fastsættes på regionalt niveau. I OSPAR er startet en proces, som skal lede til regionalt koordinerede tærskelværdier. Disse tærskelværdier forventes indarbejdet i havstrategiarbejdet, men er endnu ikke klar, og miljømålet kan således ikke på nuværende tidspunkt fastsættes mere præcist.

Miljømålet for Nordsøen og Skagerrak er på baggrund af høringssvarene blevet ændret til et operationelt miljømål, og de to supplerende miljømål udgår. Derudover er der blevet tilføjet en indikator til brug ved vurderingen af opfyldelse af miljømålet for kystvande.

Vedrørende kommunal regulering bemærker ministeriet, at statslige, regionale og kommunale myndigheder ved udøvelse af beføjelser i medfør af lovgivningen ifølge havstrategiloven er bundet af de miljømål og indsatsprogrammer, der fastsættes i medfør af Danmarks Havstrategi. Det indebærer fx, at det skal sikres, at der ikke gives tilladelser, som vil forhindre, at de fastsatte miljømål i nærværende havstrategi nås. I praksis betyder det, at tilførslerne af total kvælstof og total fosfor, som indgår i de danske udledningsopgørelser (findes i NOVANA-rapporter om stoftransport og HELCOM's PLC-produkter), skal holde sig under de maksimalt acceptable tilførsler fastsat i HELCOM. Det geografiske anvendelsesområde er blevet præciseret i forbindelse med høringen, og Miljø- og Fødevareministeriet forventer at udarbejde en vejledning vedrørende forvaltning af dette. Vejledningen vil samtidig implementere indsatsen i Havstrategi I, der går på udarbejdelse af administrationsgrundlag for havbrug i Danmarks indre åbne farvande.

Vedrørende diskrepans mellem tilstandsbeskrivelser bemærker Miljø- og Fødevareministeriet, at der ikke nødvendigvis er fuld overensstemmelse mellem havstrategiens tilstandsvurdering og tilstandsvurderinger under andre direktiver, idet de kan være baseret på forskellige indikatorer. Valget af indikatorer afhænger af direktivforpligtelser og indikatorernes relevans i de områder, der vurderes. Havstrategiens tilstandsvurdering af eutrofiering er baseret på regionale indikatorer, hvor danske data indgår, mens vurderingerne under vandrammedirektivet er nationalt udarbejdet. Ministeriet har på baggrund af høringssvarene tilrettet Havstrategi II, så der er en bedre beskrivelse af sammenhæng og forskel mellem vandområdeplanernes mål for reduktion af kvælstoftilførsel til kystvande og HELCOM's maksimalt acceptable tilførsler af næringsstoffer.

Miljø- og Fødevareministeriet er under høringsfasen blevet opmærksom på, at beskrivelsen af god tilstand bør ændres, så den matcher havstrategidirektivets beskrivelse af 'god miljøtilstand'. Dette er således blevet gjort.

Miljø- og Fødevarerministeriet anerkender, at skibstrafik også kan være en kilde til kvælstoftilførsler til de marine områder, hvilket er blevet tilføjet i havstrategien.

Ministeriet er opmærksom på, at ændrede klimatiske forhold såsom højere vandtemperaturer, kraftigere regnskyl og varmere somre betyder, at grundlæggende forhold for havets økosystemer ændrer sig, hvilket derfor også fremadrettet vil være relevant at inddrage i arbejdet med havstrategien. Forhøjede CO₂-mængder og lavere pH-værdier kan også føre til, at de forhold, som god miljøtilstand defineres ud fra, forandres. Miljø- og Fødevarerministeriet har under afsnittet 'Usikkerheder og manglende viden' tilføjet tekst om klimaændringers mulige effekt på eutrofiering.

I forhold til de generelle bemærkninger henvises i øvrigt til svar under afsnit 2 om overordnede temaer.

3.6 Havbundens habitater og integritet (D6)

Sammenfatning af hørings svar

COWI undrer sig over, at miljømål fra HSI om at bevare havbunden ikke er overført til HSII, og anbefaler, at der introduceres miljømål vedrørende henholdsvis reduceret brug af bundslæbende redskaber i dele af de indre danske farvande og minimering af brugen af hård kystsikring samt et supplerende miljømål vedrørende udvikling af værktøjer til at kortlægge havbundens sensitivitet over for fysisk forstyrrelse.

Danmarks Fiskeriforening Producent Organisation mener, at der i strategien sker en væsentlig overestimering af områder med forstyrrelser på baggrund af opgørelsen af fiskeri med bundslæbende redskaber, idet der ifølge organisationen eksisterer store havområder i farvandene omkring Danmark, hvor der stort set aldrig fiskes.

Danmarks Jægerforbund opfordrer til, at der sikres et bedre datagrundlag, og at alt bundslæbende fiskeri overvåges. Herunder mener forbundet, at muslingeskrab bør kategoriseres som tab af havbund og ikke blot som forstyrrelse.

Danmarks Naturfredningsforening, Foreningen for Skånsomt Kystfiskeri og Greenpeace fremfører, at virkningen af forstyrrelser fra bundtrawl ikke med rimelighed kan drages i tvivl, og mener ikke, at strategien i tilstrækkelig grad beskriver velkendte og veldokumenterede negative konsekvenser af brug af bundslæbende redskaber.

Danmarks Naturfredningsforening og Greenpeace mener, at der mangler sammenhængende arealer til havs, som kan betragtes som uforstyrrede og således er fri for enhver menneskelig aktivitet. Foreningen for Skånsomt Kystfiskeri opfordrer til, at man i indsatsprogrammerne udpeger områder forbeholdt skånsomt kystfiskeri. Oceana Europe betoner, at strategien mangler at beskrive, hvordan Danmark vil leve op til direktivets krav om, at de udpegede minimum 10 % af havområderne som beskyttede områder skal udgøre et samlet og repræsentativt netværk.

Danmarks Naturfredningsforening stiller sig undrende over for, at Danmark ikke anvender HELCOM's opgørelse af tabt areal pr. habitattype.

Danmarks Naturfredningsforening, WWF Verdensnaturfonden og Foreningen for Skånsomt Kystfiskeri mener, at Danmark i overensstemmelse med HELCOM bør anerkende, at akvakulturanlæg giver et tab af habitatnatur og havbund og ikke kun en forstyrrelse. Sidstnævnte mener ligeledes, at klapping bør defineres som tab.

Danmarks Sportsfiskerforbund og Friluftsrådet opfordrer til, at der opstilles egentlige mål for forstyrrelser af havbunden, fx vedrørende udlæg af flere områder, der friholdes for trawlfiskeri og råstofindvinding, og mål om reetablering af stenrev. Danmarks Sportsfiskeriforbund mener endvidere, at opgørelserne af tab og forstyrrelse afspejler et uholdbart pres på havbunden.

Dansk Akvakultur efterspørger dokumentation for, at drift af havbrug vil medføre væsentlige forstyrrelser af havbunden under danske forhold, og bemærker, at eventuelle påvirkninger af havbunden under havbrug er forbigående.

Danske Regioner finder det afgørende vigtigt, at der arbejdes videre i regi af EU med at fastsætte tærskelværdier for tab og fysiske forstyrrelser på havbunden.

DHI henstiller til, at der sker en større sammenkædning af deskriptor 5 og 6.

Foreningen for Skånsomt Kystfiskeri efterspørger større fokus på konsekvenser af råstofindvinding.

GEUS pointerer, at en fulddækkende og detaljeret kortlægning af havbunden er et centralt element i forhold til fastsættelse af tærskelværdier, forbedret kvantificering af indikatorer og udvikling af indikatorer med inddragelse af havbundens strukturer og funktioner.

Greenpeace finder, at otte ud af ni miljømål ikke opfylder definitionskriterierne. Foreningen for Skånsomt Kystfiskeri mener ikke, at de fastsatte miljømål kan kvalificeres som sådan.

Oceana Europe støtter udpegningen af Øresund som beskyttet område, efterspørger mere information herom og opfordrer til, at Kilen omfattes af forbud mod trawlfiskeri.

Oil Gas Denmark bemærker, at der i Danmark ikke findes faste installationer i kategorien 'boreplatforme', og at produktionsplatforme kun giver anledning til midlertidig forstyrrelse af havbunden, samt at de fleste rørledninger til transport af olie og gas er gravet ned under havbundsniveau, og at langt størstedelen af rørledningsnettet ikke har nogen indflydelse på havbundens tilstand.

WWF Verdensnaturfonden mener, at aktiviteter, der har stået på i en årrække, bør karakteriseres som permanente, og at basisanalysen vedrørende habitattyper på havbunden er for mangelfuld. Generelt finder organisationen det problematisk, at der særligt for denne deskriptor ikke opstilles midlertidige miljømål, samt at habitattyper, indikatorer og miljømål medtaget i HSI ikke er behandlet i eller videreført til HSII, ligesom der ikke sikres en opfølgning på tidligere mål.

Øresundsvandsamarbejdet bakker op om udpegelse af det nordlige Øresund som beskyttet område, der omfatter forbud mod trawlfiskeri og stop for nye tilladelser til indvinding af råstoffer.

Miljø- og Fødevarerministeriets bemærkninger

I forhold til bemærkningerne om at der bør sættes et miljømål om at bevare havbunden, har Miljø- og Fødevarerministeriet tilføjet et nyt miljømål for havbunden, som præciserer, at ministeriet bidrager til det regionale arbejde om definition af god miljøtilstand og tærskelværdier, og at der arbejdes for, at den menneskeskabte påvirkning af havbunden overholder kommende tærskelværdier og den maksimalt tilladte udstrækning. I EU er der nedsat en arbejdsgruppe, som har til opgave at fastsætte tærskelværdier for udstrækningen af negative effekter og udstrækningen af tab pr. habitattype. Danmark deltager i dette arbejde, og resultaterne heraf vil blive inddraget i det kommende havstrategiarbejde, når de foreligger. Når tærskelværdierne er udarbejdet, kan der sættes mere specifikke mål.

De eksisterende mål foreslået i basisanalysen er på baggrund af høringssvarene henholdsvis blevet tilpasset, og visse er blevet kategoriseret som operationelle miljømål. Derudover har ministeriet tilføjet et operationelt miljømål om at vurdere indsatsbehovet for regionalt rødlistede habitater og arter.

Miljø- og Fødevarerministeriet har forholdt sig til bemærkningerne vedrørende mangel på konklusioner angående tilstanden for havbunden og har på den baggrund foretaget ændringer. Basisanalysen er blevet opdateret med en konklusion vedrørende tilstanden baseret på opgørelser over tab og forstyrrelse. Trods endnu ikke fastsatte tærskelværdier og usikkerheder i data viser graden af forstyrrelse, at der ikke er god miljøtilstand for havbunden.

I forhold til under- og overestimer af fiskeriets påvirkning på havbunden har ministeriet fastholdt at beskrive påvirkningen af fiskeri, da fiskeri udgør mere end 99 % af forstyrrelsen på havbunden med den anvendte opgørelsesmetode. Forklaringen er blevet uddybet i forhold til de usikkerheder, der ligger i opgørelsesmetoden. I basisanalysen opgøres forstyrrelse af fiskeri i tilstedeværelse inden for en kvadrant på 4x4 km, som enten opgøres som forstyrret eller uforstyrret. Metoden tager ikke højde for, om der er fiskeri i hele eller kun dele af kvadranten, og kan dermed føre til en overestimering. Samtidig medtages fiskefartøjer under 12 meter ikke i opgørelsen, hvilket kan føre til en underestimering. Dele af dette fiskeri vil dog finde sted i de samme områder som det øvrige fiskeri. Basisanalysen er blevet suppleret med et oversigtskort over VMS-data for bundsløbende redskaber.

Miljø- og Fødevarerministeriet har taget bemærkningerne angående klassificering af aktiviteter, som medfører enten tab eller forstyrrelse, til efterretning. Der er dog ikke ændret på opgørelsen i basisanalysen. Det skyldes, at der fortsat udestår usikkerheder på klassificeringerne. Der ses således også modstridende holdninger til klassificeringer i de modtagne høringssvar. I forbindelse med arbejdet i ovennævnte EU-arbejdsgruppe om havbunden forventes det, at klassificeringen af aktiviteter vil blive tilpasset og aftalt på EU-niveau. Dog tilpasses sprogbrug i forhold til klassificering af boreplatforme.

Miljø- og Fødevarerministeriet har noteret sig bemærkningerne om manglende sammenfatning af påvirkningerne mellem forskellige deskriptorer så som havbundens tilstand og eutrofiering, hvilket også er omfattet af GES-afgørelsen. På nuværende tidspunkt er fokus på at få udarbejdet tærskelværdier og mål for de enkelte emner og sikre vidensgrundlaget for, at ministeriet fremadrettet kan vurdere og forvalte i forhold til sammenhængen mellem deskriptorer.

Miljø- og Fødevarerministeriet indsamler gennem overvågningsprogrammet artsdata og kortlægning over havbundstyper, således at der sikres et bedre datagrundlag angående havbunden.

Miljø- og Fødevarerministeriet har iværksat en proces med henblik på at undersøge behovet for udpegning af beskyttede områder i Nordsøen og den centrale Østersø. Muligheden for udpegning af referencemråder eller naturvidenskabelige undersøgelsesområder vil blive undersøgt i denne forbindelse. Processen skal bidrage til at sikre et sammenhængende netværk af beskyttede områder i danske farvande og dermed efterlevelse af havstrategidirektivet, Aichi-målene, bæredygtighedsmålene mv. Ydermere er der i Havstrategi II blevet indskrevet et operationelt mål om at vurdere behov for udpegning af supplerende beskyttede områder i Bælthavet.

I forhold til udpegning af et beskyttet område i Øresund vil det beskyttede område svare til omfanget af den råstofbeskyttelse i Øresund, som trådte i kraft den 1. januar 2019. Det vil ikke ændre på fiskeriforvaltningen i området. Bundtrawling kan således fortsætte under uændrede vilkår i Kilen.

I forhold til de generelle bemærkninger henvises i øvrigt til svar under afsnit 2 om overordnede temaer.

3.7 Hydrografiske ændringer (D7)

Sammenfatning af høringsvar

Danmarks Naturfredningsforening konkluderer, at det i Danmark i forbindelse med væsentlige anlægsarbejder til havs generelt søges at begrænse de hydrografiske effekter.

DHI nævner, at det er muligt at lave en kvantitativ modelanalyse af samlede ændringer, som vil kunne vise om de overordnede strømningsmønstre og transporter er ændret over tid, og undrer sig over havstrategiens vurdering af modelusikkerheder.

GEUS opfordrer til en tæt kobling mellem deskriptor 6 og 7.

Greenpeace finder, at et ud af to miljømål ikke opfylder definitionskriterierne.

Københavns Kommune påpeger, at hydrografiske ændringer også kan have afledte kumulative effekter fx på fortyndingsforhold for allerede meddelte udledningstilladelser, og spørger, om kommunerne i deres behandling af miljøkonsekvensvurderinger skal vurdere disse i forhold til kumulation med udledninger i området.

Miljø- og Fødevarerministeriets bemærkninger

Ved udarbejdelsen af kapitlet om hydrografiske ændringer har Miljø- og Fødevarerministeriet søgt at sikre størst mulig sammenhæng med kapitlet om havbundens integritet, da de er tæt forbundne. En baggrundsrapport fra en ekstern konsulent ligger til grund for tilstandsvurderingen inklusive vurderingen af usikkerheder i forhold til hydrografiske ændringer og er baseret på nogenlunde samme datagrundlag som vurderingen af havbundens integritet.

Miljø- og Fødevarerministeriet har forholdt sig til kritikken af havstrategiens vurdering af modelusikkerheder. Opgørelsen af hydrografiske ændringer er forbundet med en række usikkerheder, som allerede er beskrevet i kapitlet. Usikkerhederne skyldes særligt manglende data og mangel på fælles standarder for afgrænsning af hydrografiske påvirkninger mellem de forskellige presfaktorer. Ved vurderingen af presfaktorens betydning for hydrografiske ændringer indgår ofte modelanalyser. Ministeriet har på den baggrund ikke fundet det nødvendigt at foretage ændringer.

Miljø- og Fødevarerministeriet har noteret sig muligheden for at lave en kvantitativ modelanalyse af de kumulerede hydrografiske ændringer, hvilket vil blive overvejet i det fremtidige arbejde med havstrategien. Denne mulighed fremgår nu af strategien.

Vedrørende kommunal regulering bemærker ministeriet, at statslige, regionale og kommunale myndigheder ved udøvelse af beføjelser i medfør af lovgivningen ifølge havstrategiloven er bundet af de miljømål og indsatsprogrammer, der fastsættes i medfør af Danmarks Havstrategi. Det indebærer fx, at det skal sikres, at der ikke gives tilladelser, som vil forhindre, at de fastsatte miljømål i nærværende havstrategi nås.

Miljø- og Fødevarerministeriet har tilføjet en indikator til brug ved vurdering af opfyldelse af det operationelle miljømål.

I forhold til de generelle bemærkninger henvises i øvrigt til svar under afsnit 2 om overordnede temaer.

3.8 Forurenende stoffer (D8)

Sammenfatning af hørings svar

COWI problematiserer, at forvaltningen af miljøfarlige stoffer fortsat sker med udgangspunkt i tærskelværdier for enkeltstoffer, og anbefaler at forberede industrisektoren på udfasning af tilførsler af Hg og i øvrigt at introducere nye overvågningsteknologier, så eksponering og tilhørende effekter bedre kan overvåges. Endvidere efterlyser organisationen, at det gøres klart, hvordan man vil sætte ind for at kunne vurdere tilstand i de områder, der har ukendt tilstand på grund af manglende viden.

Danmarks Jægerforbund forventer, at overvågningen af olieudslip fra østersølandene opretholdes.

Danmarks Naturfredningsforening påpeger, at der for en række EU-prioriterede stoffer overvåges i andre matricer, end EU har fastsat kvalitetskrav for, og at det bør stå klart, hvor nationale krav er skærpede i forhold til EU eller regionale krav, og opfordrer til, at relevante godkendelser og tilladelser af relevans for emissioner, udledninger og tab af PBDE og kviksølv efter kildeopsporing revideres med henblik på, at udledningerne sikrer målopfyldelse. For så vidt angår akutte forureningshændelser konkluderer organisationen, at det danske olieberedskab gennem årtier har været for ringe udstyret til at gribe hurtigt og effektivt ind over for olieforureninger.

Foreningen for Skånsomt Kystfiskeri mener, at al udledning af forurenende stoffer til naturen bør stoppes, og at et oplagt yderligere tiltag ville være ikke at give tilladelser til klapning.

Greenpeace finder, at fire ud af otte miljømål ikke opfylder definitions kriterierne.

Københavns Kommune påpeger, at der som følge af klimatilpasningskrav må forventes udledning til havet af stoffer, som der ikke er analyseret målrettet for gennem tiden, og at man bør iværksætte en analyse for at identificere andre potentielt problematiske stoffer.

WWF Verdensnaturfonden er bekymrede over manglen på data for miljøfremmede stoffer i kystvandede og fra områder uden for territorialfarvandet og opfordrer til, at der anvendes et forsigtighedsprincip, indtil der er større viden, herunder at der sættes grænseværdier for forurenende stoffer uden for territorialfarvandet. Organisationen påpeger, for så vidt angår akutte forureningshændelser, at det ikke er korrekt, at man i alle delområder ser en faldende trend for ulovlige olieudledninger i HELCOM-området, og at der mangler et miljømål for Nordsøen.

Miljø- og Fødevarerministeriets bemærkninger

Miljø- og Fødevarerministeriet anerkender det problematiske i, at der er ukendt tilstand for et vist antal forurenende stoffer. Ministeriet arbejder for at kunne gennemføre flere tilstandsvurderinger, bl.a. ved at fastsætte miljøkvalitetskrav nationalt og i samarbejde med andre lande. Samtidig ses der på, om overvågningsprogrammet for forurenende stoffer bør tilpasses, så der overvåges i de matricer, hvor der er fastsat miljøkvalitetskrav. I havstrategien er der blevet tilføjet et yderligere operationelt miljømål om, at der arbejdes på at fastsætte flere indikatorer for forurenende stoffer i regi af vandrammedirektivet. Samtidig er miljømålet om kildeopsporing blevet omformuleret, så det fremgår, at der inden 2021 foretages en kildeopsporing af de forurenende stoffer, som hindrer opfyldelse af de fastsatte miljømål i overfladevandområder.

Som beskrevet i havstrategien overvåges biologiske effekter af forurenende stoffer i Danmark ved at vurdere graden af imposex og intersex hos havsnegle samt ved at følge niveauer af fejludviklede unger af ålekvalder. I EU (i regi af vandrammedirektivet) og i OSPAR og HELCOM arbejdes der for at udvikle yderligere tests for biologiske effekter. For flere af de allerede foreslåede tests kræves yderligere forskning for at kunne koble målte effekter til forurenende stoffer. Konkret har Miljø- og Fødevarer-

nisteriet i havstrategien tilføjet et yderligere operationelt mål om, at der arbejdes for at udvikle yderligere fælles tests for biologiske effekter i regionalt regi. Samtidig er det operationelle miljømål om gradvist fald i niveauer af imposex/intersex hos havsnegle blevet sat til et egentligt miljømål.

Bemærkninger i forhold til akutte forureningshændelser er videresendt til Forsvarsministeriet, der har oplyst, at Danmark lever op til de gensidigt aftalte forpligtelser om flybåren havmiljøovervågning, som er anført i HELCOM's anbefalinger. Endvidere modtager Danmark et betydeligt antal overvågningssatellitbilleder fra EU's søsikkerhedsagentur EMSA. Endelig overvåger Forsvarsministeriets maritime enheder havmiljøet i forbindelse med øvrig maritim opgaveløsning. Den generelle konklusion af Forsvarsministeriets kapacitetsundersøgelse vedr. havmiljø (2008) var, at det danske beredskab var risikodimensioneret og netop tilstrækkeligt til at imødegå et udslip på 5.000 tons på tre dage under favorable vilkår. Det skal bemærkes, at de opsatte miljømål om nedbringelse af forekomst og omfang af akutte forureningsbegivenheder samt forebyggelse og minimering af negative effekter på havpattedyr og -fugle dækker alle danske havområder. Der er således ikke foretaget ændringer i strategien på dette punkt.

I forhold til de generelle bemærkninger henvises i øvrigt til svar under afsnit 2 om overordnede temaer.

3.9 Forurenende stoffer i fisk og skaldyr til konsum (D9)

Sammenfatning af høringssvar

Danmarks Jægerforbund ønsker, at man undersøger indholdet af forurenende stoffer i fugle på lige fod med fisk og skaldyr.

Danmarks Naturfredningsforening anfører, at der er store problemer med retvisende måling af dioxin-emissioner, og mener, at der bør være en klar ambition om, at disse emissioner ikke må stige.

Foreningen for Skånsomt Kystfiskeri finder, at man bør gøre en større indsats i forhold til at begrænse udledningerne af dioxin.

Greenpeace finder, at tre ud af fire miljømål ikke opfylder definitionskriterierne.

Københavns Kommune påpeger, at også emission af tungmetaller, PCB'er og PAH'er fremover meget vel kan stige som følge af klimatilpasning i byer.

Miljø- og Fødevareministeriets bemærkninger

Miljø- og Fødevareministeriet er enig i, at indhold af forurenende stoffer i havfugle er et område, der er begrænset belyst, og vil tage problemstillingen op i de regionale havkonventioner med henblik på at undersøge mulighederne for at etablere mere viden på området.

Som beskrevet i havstrategien er udslip af dioxiner fra forbrændingsanlæg og industri i Danmark faldet til under 5 % af niveauet i 1990'erne bl.a. som konsekvens af indførelse af en grænseværdi for udslip af dioxiner på EU-niveau. De væsentligste kilder til dioxinudslip er i dag afbrænding af biomasse i brændeovne og mindre fyringsanlæg samt brande og bål. Brændeovne og andre mindre fyringsanlæg står således for omkring 60 % af de samlede udslip. Bedre fyringsteknikker, som kan mindske udslip af partikler og PAH (polyaromatiske hydrocarboner) fra brændeovne, har desværre vist sig ikke at have en virkning på udslip af dioxiner. Nyere danske undersøgelser kan heller ikke bekræfte, at udslippene generelt er væsentligt lavere fra nye brændeovne, men peger på, at brændets sammensætning formodentlig har større indflydelse på dannelsen af dioxiner. Der er en forventning om, at der er et fald i det

samlede antal brændeovne i Danmark som følge af initiativer i klima- og luftpakken², hvilket ventes at resultere i mindre udledning af dioxin. Miljø- og Fødevareministeriet har således ikke foretaget ændringer i strategien på dette område.

For at tage hånd om udledningen af andre forurenende stoffer end dioxin har ministeriet tilføjet et miljømål om, at udledning af forurenende stoffer generelt ikke må lede til overskridelser af de til enhver tid gældende maksimale grænseværdier i fødevarelovgivningen for fisk og skaldyr til konsum.

I forhold til de generelle bemærkninger henvises i øvrigt til svar under afsnit 2 om overordnede temaer.

3.10 Marint affald (D10)

Sammenfatning af høringsvar

COWI efterspørger status for de opstillede miljømål i HSI, baggrund for de nye miljømål samt data vedrørende affald på de danske strande og understreger, at de nye miljømål kræver, at der fastlægges et referenceniveau.

Danmarks Fiskeriforening Producent Organisation mener ikke, at man kan udtale sig i generelle termer om, at alle fiskere har prøvet at miste deres fiskeriredskab.

Foreningen for Skånsomt Kystfiskeri påpeger, at der i dag stort set ikke indrapporteres tabte fiskereds-kaber, og at indikatoren dermed ikke er relevant, men støtter, at der udarbejdes et estimat for omfanget af tabte fiskereds-kaber i de danske havområder.

Friluftsrådet opfordrer til, at området analyseres mere detaljeret, så kilder kan defineres præcist, herunder skelnen mellem nationale og internationale kilder, og de mest effektive indsatser kan identificeres.

Greenpeace og Danmarks Naturfredningsforening finder, at seks ud af syv miljømål ikke opfylder definitions-kriterierne. Sidstnævnte problematiserer, at man ikke beskriver, hvordan FN's mål om at reducere og forebygge marint affald inden 2025 skal nås.

Københavns Kommune påpeger, at der pt. ikke er nogen reguleringsmuligheder ift. mikroplast og -gummi, og efterspørger en løsning, hvis FN-målet om marint affald omfatter mikroaffald, og kommunerne således forventes at regulere det.

Plastindustrien henstiller til, at havstrategiens initiativer bliver tilrettelagt og iværksat på en sådan måde, at der er tæt koordination med de mange øvrige aktiviteter inden for dette felt – både nationalt og internationalt.

WWF Verdensnaturfonden anfører, at basisanalysen bør indeholde økotox-effekten af mikroplast, at miljøtilstanden yderligere bør vurderes ud fra HSI-mål om nedbrydningsstoffer og marint affalds evne til at sprede invasive arter, og at der bør tages højde for associerede kemikalier og nanopartikler. WWF mener desuden, at en statistisk signifikant nedadgående trend vil være relevant som miljømål. I forhold til tabte fiskereds-kaber mener organisationen, at forebyggelse og oprensning bedst nås ved mærkning af redskaberne, meldepligt og sanktioner for ikke-meldte tabte redskaber.

---

² Regeringens klima- og luftudspil, Sammen om en grønnere fremtid, 'Grøn omstilling af boliger og erhverv', oktober 2018.

Miljø- og Fødevarerministeriets bemærkninger

Miljø- og Fødevarerministeriet er opmærksom på, at flere af miljømålene vil kræve referenceniveauer for at være målbare. I 2015 blev overvågningsprogrammet for marint affald igangsat. Programmet indbefatter overvågning af marint affald på strande, på havbunden, plastik i mallemukker, mikroplastik i fisk samt mikroplastik i sediment. I takt med at dataserierne bliver længere, vil det blive muligt at etablere robuste referenceniveauer/baselines for flere parametre.

Teksten vedrørende tab af fiskeredskaber afspejler DTU Aquas rapport "Ghost nets—A pilot project on derelict fishing gear". Miljø- og Fødevarerministeriet har præciseret teksten sprogligt, så det fremgår, at det ikke er noget, alle fiskere *ofte* oplever. Ift. indikatoren for tabte fiskeredskaber er det korrekt, at den valgte indikator ikke kan stå alene, da det kan ses som en positiv udvikling, såfremt der indrapporteres flere tabte redskaber. I forhold til miljømål om tab af fiskeredskaber er denne indikator derfor blevet suppleret af relevante data for fiskerirelateret affald fra indikatoren "antal affaldsstykker på referencestrande" samt relevante data for fiskerirelateret affald fra indikatoren "affald på havbunden".

Miljømålet om at reducere og forebygge marint affald inden 2025 omhandler både makroaffald og mikroaffald, hvilket er blevet præciseret i havstrategien. Miljø- og Fødevarerministeriet har forståelse for, at regulering af mikroplast er en svær dagsorden, men finder, at det stigende problem med mikroplast i vandmiljøet bør håndteres. EU-Kommissionen har i deres plastikstrategi også fokus på mikroplast og er ved at udarbejde og undersøge flere forskellige tiltag i forhold til mikroplast, såsom at reducere afgivelse af mikroplast fra dæk og forbud mod mikroplast i kosmetik. I regeringens plastikhandlingsplan indgår også en række initiativer rettet mod mikroplast. Selvom der stadig mangler meget viden, er der allerede mange tiltag i gang, som forventes at bidrage til at reducere problemet.

Det er også blevet yderligere konkretiseret, hvilke indikatorer der knytter sig til miljømålet, således at det fremgår tydeligere, hvordan målopfyldelse vil blive målt. Idet miljømålet lægger sig op af ordlyden i FN-målet om en væsentlig reduktion, har ministeriet bibeholdt ordlyden af miljømålet og ikke ændret til en statistisk signifikant reduktion. I øvrigt kan det oplyses, at Miljø- og Fødevarerministeriet arbejder aktivt i OSPAR, HELCOM og EU for at fastsætte tærskelværdier og definere god miljøtilstand mere præcist. Dette vil betyde, at også miljømålene på sigt kan blive mere præcise.

Miljø- og Fødevarerministeriet har forholdt sig til bemærkningerne vedrørende de supplerende miljømål og har derfor konkretiseret miljømål om udvikling af indikatorer og målemetoder for mikroplast, således at det fremgår, at man fra dansk side vil lægge væsentlige ressourcer i at få udviklet indikatorer og målemetoder for mikroplast. Herudover er det supplerende miljømål om udarbejdelse af en plasthandlingsplan udgået, da plastikhandlingsplanen er blevet offentliggjort under høringsperioden.

Miljø- og Fødevarerministeriet vil tage ønsket om forbedret kildeopsporing af marint affald i betragtning i forbindelse med forarbejdet til udarbejdelsen af indsatsprogram frem mod 2021, således at muligheden for at iværksætte målrettede tiltag kan forbedres.

Miljø- og Fødevarerministeriet er enig i, at basisanalysen bør udbygges i forhold til økotoksikologiske effekter, og har derfor suppleret tilstandsvurderingen med yderligere tilgængelig viden om de miljømæssige effekter af marint affald, herunder mikroplastik.

I forhold til de generelle bemærkninger henvises i øvrigt til svar under afsnit 2 om overordnede temaer.

3.11 Undervandsstøj (D11)

Sammenfatning af hørings svar

COWI bemærker, at man ved usikkerhed om skader på dyr ved brug af teknologier bør gå ud fra forsigtighedsprincippet og anvende grænseværdier, som ligger under niveauet for midlertidige høreskader på marsvin, som er på 165 dB.

Danmarks Naturfredningsforening påpeger, at eksisterende EU-tærskelværdier for impulsstøj må justeres i takt med øget indsigt for forskellige grupper af havdyr, og at en vejledning i afværgeforanstaltninger også skal omhandle anlægsarbejder.

Danske Rederier opfordrer til, at arbejdet med udvikling af tærskelværdier i videst muligt omfang harmoniseres med internationale bestræbelser, og at man tager højde for igangværende initiativer for at udbrede innovation og viden i relation til lavstøjende skibsdesign.

Greenpeace finder, at fire ud af syv miljømål ikke opfylder definitionskriterierne.

Oil Gas Denmark påpeger, at det bør være målet at definere PTS-niveauer for marine pattedyr og ikke for alle havdyr.

WWF Verdensnaturfonden savner data om omfanget af impulsstøj fordelt på presfaktorer og mener, at miljømålet knyttet til militærets påvirkning med impulslyde er for vagt formuleret.

Miljø- og Fødevareministeriets bemærkninger

Miljømålet om, at havdyr så vidt muligt ikke udsættes for impulslyde, der medfører permanente høreskader, er en gengivelse af den nuværende forvaltningsmæssige situation. Der mangler generelt viden om effekterne af undervandsstøj på det marine dyreliv, samt hvordan dette giver sig til udtryk på populationsniveau. Der er i EU-regi nedsat en arbejdsgruppe, der skal fastsætte tærskelværdier for god miljøtilstand for undervandsstøj. Her skal medlemslandene sammen definere og fastsætte de grænseværdier, der skal overholdes for at opnå og fastholde den gode tilstand. Danmark deltager i dette arbejde. Ministeriet vil i forbindelse med det kommende indsatsprogram vurdere, om der samtidig er grundlag for en eventuel opdatering af de i havstrategien definerede grænseværdier.

I det internationale arbejde om undervandsstøj bestræber de danske myndigheder sig på at opnå så stor international harmonisering som muligt. Dette gælder også i forhold til fastsættelse af grænseværdier for undervandsstøj. Til brug for nationalt, internationalt og regionalt arbejde med undervandsstøj har Miljø- og Fødevareministeriet nedsat en tværministeriel arbejdsgruppe. Gruppen skal øge fokus på området og sikre koordinering på tværs af myndigheder.

Miljømålet om permanente høreskader henviser til, at alle havdyr så vidt muligt ikke udsættes for lyd-niveauer, der medfører permanente høreskader, da havstrategidirektivet og GES-afgørelsen omfatter alle marine dyr og ikke kun havpattedyr. Miljø- og Fødevareministeriet kan oplyse, at der er en fejl i den engelske oversættelse af det danske miljømål i høringsversionen, hvor miljømålet oversættes til, at marine pattedyr så vidt muligt ikke må udsættes for permanente høreskader. Denne fejl er rettet i den endelige udgave af Havstrategi II.

Energistyrelsens vejledning ”Standardvilkår for forundersøgelser til havs” fra august 2018 beskriver afværgeforanstaltninger og benyttes i forbindelse med forundersøgelser til anlægsarbejde. Miljømålet er ændret til, at vejledningen skal overholdes. Afværgeforanstaltninger i forbindelse med opstilling af havvindmølleparker er defineret ved konkrete vilkår i etableringstilladelserne, hvor der angives et maksimalt niveau for den støjende aktivitet (nedramning af vindmøllefundamenter).

Den indrapporterede impulsstøjsdata for 2015, som er gengivet i Havstrategi II, stammer fra dansk side primært fra pæleramning og undersøgelser med airgun, men er ikke udtømmende ift. disse og andre aktiviteter. Miljø- og Fødevarerministeriet kan oplyse, at der i takt med, at indberetningen af impulsstøjsdata bliver systematiseret fra dansk side, forventes et mere fyldestgørende datasæt, hvorefter det vil give bedre mening at opdele impulsstøjen fordelt på presfaktorer. ICES-databasen giver pt. mulighed for at opdele i fem kategorier.

For så vidt angår høringsvar om miljømål for militærets påvirkning med impulslyde, kan Miljø- og Fødevarerministeriet oplyse, at Forsvarets aktiviteter er undtaget fra havstrategidirektivet. Forsvaret er dog generelt opmærksom på, hvilke påvirkninger deres aktiviteter medfører, og om der er mulighed for at tilpasse eller reducere påvirkningerne på havmiljøet.

I forhold til de generelle bemærkninger henvises i øvrigt til svar under afsnit 2 om overordnede temaer.